

Концептуальні основи інноваційного розвитку сучасного навчального закладу

Наталія ЧЕПУРНА,

кандидат педагогічних наук, доцент, ректор Комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», заслужений працівник освіти України

Трансформаційні процеси в Україні зумовили орієнтацію державної гуманітарної політики на забезпечення конкурентоспроможності національної системи освіти на світовій арені, досягнення європейського рівня якості й доступності освіти, підвищення освітнього потенціалу нації.

У цьому контексті Концепція Нової української школи спрямовує освітянську громаду до перетворення освіти на чинник економічного зростання, джерело національної єдності, засіб соціального просування кожного громадянина, а української школи – на важіль соціальної рівності та згуртованості, економічного розвитку й конкурентоспроможності України [6].

Ідеологія освітніх змін базується на восьми ключових позиціях: новому змісті освіти, заснованому на формуванні компетентностей, необхідних для успішної самореалізації учнів у суспільному житті; партнерстві між усіма учасниками освітнього процесу; умотивованому вчителю, який має свободу творчості й прагне професійного розвитку; дитиноцентризмі та особистісній орієнтації освіти; наскрізному процесі виховання, що забезпечує формування цінностей; новій структурі школи, яка дасть змогу добре засвоїти новий зміст і набути компетентності для життя; децентралізації та ефективному управлінні, що гарантуватиме школі реальну автономію; справедливому розподілі суспільних коштів, який забезпечить рівний доступ усіх дітей до якісної освіти [там само].

Необхідність вирішення означених завдань зумовлює *інноваційний розвиток* навчальних закладів України, який є рушійною силою, що здатна забезпечити поступальний рух з огляду на прогресивні світові тенденції, підвищення конкурентоспроможності та якості освітньої діяльності.

Базуючись на розумінні розвитку як процесу закономірної зміни, переходу до більш досконалого стану, від старого до якісно нового стану [1; 3], *інноваційний розвиток навчального закладу* можна схарактеризувати як *процес закономірного*

його переходу від старого до якісно нового стану в результаті впровадження інноваційних освітніх продуктів, процесів та технологій.

Тож інноваційний розвиток можна представити як процес кількісних та якісних інноваційних змін у навчальному закладі, що зумовлюють новий якісний рівень його організації й освітньої діяльності, інноваційні освітні результати [9; 11].

На нашу думку, інноваційний розвиток можна розглядати не лише як інноваційний процес, а й як результат інноваційної діяльності, що передбачає постановку цілей, пошук засобів їх досягнення та ресурсів, побудову організаційної системи координування інноваційного процесу як комплексу послідовних дій, внаслідок яких педагогічна інновація набуває розвитку від ідеї – до конкретного освітнього продукту та поширюється у педагогічній практиці [1].

Погоджуємося з позицією Л. Федулової, яка розглядає інноваційний розвиток закладу як цілеспрямований неперервний процес створення й поширення інновацій у тісній взаємодії всіх учасників інноваційного процесу в умовах модернізації суспільно-політичного життя з урахуванням державних і регіональних пріоритетів та напрямів реалізації інноваційної політики. Дослідниця акцентує увагу на тому, що інноваційний розвиток передбачає не лише основний процес освоєння інновацій, а й формування системи факторів і умов, необхідних для його успішного здійснення [13].

На наше переконання, інноваційний розвиток сучасної школи має спиратися на постійний пошук нових методів, технологій та засобів задоволення освітніх потреб дітей та їхніх батьків. Напрями інноваційного розвитку обирають на основі визначеної місії діяльності навчального

закладу з урахуванням зовнішніх факторів та внутрішнього інноваційного потенціалу школи.

Відповідно до визначеної місії розробляють *концепцію інноваційного розвитку* навчального закладу, яка передбачає висвітлення інноваційного розвитку як процесу позитивних якісних змін в освітній діяльності школи на основі впровадження педагогічних інновацій, базується на результатах *моніторингу* наявного стану інноваційного процесу, визначає *цілі, завдання, принципи, пріоритети й напрями* інноваційного розвитку; обґрунтовує *методи* управління інноваційним розвитком; *правове та ресурсне* (кадрове, технологічне, фінансове, інформаційно-методичне) *забезпечення* інноваційного розвитку; конкретизує систему показників інноваційного розвитку, методи обліку, контролю та аналізу результатів інноваційного розвитку; представляє *модель інноваційного розвитку* та репрезентує *стратегію інноваційного розвитку* навчального закладу [4; 5; 13].

На основі аналізу наукових праць [1; 3; 8; 10; 11 та ін.] *стратегію інноваційного розвитку* розглядаємо як комплексний план досягнення цілей освітньої діяльності за допомогою інноваційних технологій, нових засобів та методів діяльності; певний алгоритм дій із впровадження інновацій в освітній процес. Стратегія інноваційного розвитку має враховувати фундаментальні зміни в освітній галузі та в суспільно-політичному житті, а також базуватися на прийнятті рішень, спрямованих на поступальний розвиток навчального закладу за рахунок впровадження інновацій. Вона визначає напрями, сприятливі умови і можливості для інноваційного процесу та інноваційної діяльності школи з метою отримання ефективного результату. Доцільно наголосити, що стратегія має задати вектор і визначити режим, за якого впровадження інновацій стає неодмінною складовою управління всіма структурними компонентами освітньої діяльності навчального закладу [5].

Алгоритм вибору *напрямів інноваційного розвитку* можна представити як комплекс таких послідовних дій:

- визначення цілей і завдань інноваційного розвитку відповідно до обраної місії навчального закладу;
- аналіз внутрішніх і зовнішніх умов функціонування школи;
- пошук ресурсів для інноваційної діяльності;
- генерування альтернативних напрямів інноваційної діяльності;
- оцінювання та ранжування напрямів за пріоритетністю впровадження;
- остаточний вибір напрямів інноваційного розвитку школи [1; 3].

Підтримуємо позицію Л. Федулової, яка наголошує, що управління інноваційним розвитком закладу має реалізовуватися на основі *інноваційних цільових програм* як системи заходів, спрямованих на ефективне досягнення цілей освітньої

діяльності на основі поєднання наявного інноваційного потенціалу. Основним інструментом реалізації цільової програми управління інноваційним розвитком закладу, на думку дослідниці, є *проектний підхід* [13].

Інноваційний проект трактують як форму цільового управління інноваційною діяльністю навчального закладу, яка послідовно висвітлює процес інноваційного розвитку – сукупність наукових, технологічних, виробничих, організаційних, фінансових та інших заходів, що виконуються у визначеній послідовності та забезпечують ефективну реалізацію мети і завдань освітньої діяльності та підвищення якості освіти [8].

У контексті зазначеного акцентуємо увагу на ідеях Г. Клімової, яка наголошує на важливості застосування проектного підходу шляхом розроблення інноваційного проекту, що охоплює всі стадії інноваційної діяльності, має власний життєвий цикл і послідовно проходить кілька етапів, які різняться видами діяльності та прийняттям управлінських рішень [4; 5].

Алгоритм розроблення та реалізації проекту досить традиційний, відомий широким колам педагогів та охоплює такі основні етапи:

1) етап формування інноваційної ідеї та стратегічної мети проекту (на цьому етапі важливо розробити концепцію інноваційного проекту, здійснити аналіз внутрішніх можливостей, зовнішнього потенціалу, а також можливих ризиків і невизначеностей);

2) етап розроблення проекту (напрацьовують альтернативні варіанти досягнення кінцевої мети проекту, здійснюють вибір найбільш життєздатних, потенційно ефективних ідей для подальшої реалізації, складають план реалізації інноваційного проекту, добирають потенційних виконавців проекту та оформлюють відповідну документацію);

3) етап реалізації інноваційного проекту (роботу виконують з одночасним контролем дотримання календарних планів, витрат ресурсів, аналізують наявні відхилення та здійснюють оперативне регулювання ходу реалізації проекту);

4) етап завершення інноваційного проекту (здійснюють аналіз, узагальнення та систематизацію отриманих результатів, а також їх відповідне оформлення із подальшою презентацією на загальношкільному, районному (міському), обласному та всеукраїнському рівнях) [там само].

Аналіз наукових джерел із різних аспектів інноваційної діяльності [2; 7; 10; 12 та ін.] дає підстави стверджувати, що *здатність до інноваційного розвитку* підприємств, організацій, установ, закладів визначають шляхом порівняння інноваційного потенціалу з оптимальним набором характеристик, які сприяють інноваційній діяльності. У зазначених наукових працях інноваційний потенціал розглядають як основу для визначення інноваційних цілей та обґрунтування інноваційних стратегій для забезпечення інноваційного

розвитку підприємств, організацій, установ, закладів. При цьому сам термін «інноваційний потенціал» трактують як:

- сукупність організованих у певних соціально-економічних формах інтелектуальних, фізичних, фінансових ресурсів і інноваційних продуктів, які можуть під дією зовнішніх чинників інноваційного середовища спрямовуватися на реалізацію ефективної інноваційної й інтелектуальної діяльності та дають змогу генерувати інноваційну активність, метою якої є задоволення актуальних потреб суспільства [2];

- сукупність наукових, технічних, технологічних і кадрових, просторових, організаційних, фінансових та інформаційних ресурсів, що визначають спроможність підприємства до розроблення інноваційних ідей та втілення їх у конкурентоспроможному інноваційному продукті [10];

- сукупні можливості щодо генерації, прийняття та впровадження нових (радикальних і модифікованих) ідей для системного, технічного, організаційного та управлінського оновлення підприємства, організації, установи, закладу [12];

- органічне поєднання ресурсів, здібностей і можливостей підприємства під час здійснення інноваційної діяльності задля забезпечення інноваційного розвитку в умовах ринку [7].

Зважаючи на зазначене, *інноваційний потенціал навчального закладу* можемо розглядати як сукупність різних видів ресурсів, що можуть бути використані для здійснення інноваційної діяльності; як спроможність (здатність) навчального закладу до розроблення та впровадження інновацій; як сукупність можливостей в інноваційній діяльності навчального закладу; як готовність до здійснення інноваційної діяльності та досягнення інноваційної мети.

На наше переконання, інноваційний потенціал навчального закладу є підґрунтям інноваційного розвитку навчального закладу як процесу керування інноваційних змін педагогічної системи школи, її компонентів (освітнього, дидактичного, виховного, управлінського, матеріально-технічного тощо), які спричиняють якісно новий рівень освітньої діяльності, суттєво поліпшують його конкурентоспроможність [9, с. 12].

Підтримуючи позицію Д. Пузікова стосовно порушеної у статті проблеми, акцентуємо увагу на тому, що *змістовий аспект* інноваційного розвитку навчального закладу має охоплювати:

- його структуру (суб'єкти, об'єкти, цілі та завдання, механізми, перебіг, умови, результати);

- сукупність конкретних процесів (управлінських, кадрових, методичних, інформаційних, освітніх, соціально-психологічних тощо), за допомогою яких утілюють зміст означеного розвитку;

- сукупність конкретних інноваційних змін, що відбуваються в структурі та освітній діяльності навчального закладу [11, с. 12–27].

У контексті зазначеного адміністраціям і педагогічним колективам навчальних закладів доцільно, на нашу думку, рекомендувати реалізувати такі компоненти готовності до інноваційного розвитку:

- *управлінський* (розроблення концептуальних, методичних та нормативно-правових засад інноваційного розвитку навчального закладу, критерії та індикатори оцінювання успішності інноваційного поступу, модель управління);

- *організаційний* (наявність організаційної структури інноваційного розвитку навчального закладу; доцільної системи методичної роботи, спрямованої на розвиток інноваційного потенціалу навчального закладу; сучасної навчально-методичної та матеріально-технічної бази; готовності педагогічних працівників до інноваційної діяльності);

- *соціально-психологічний* (сприятливий соціально-психологічний клімат у навчальному закладі; позитивне ставлення та вмотивованість педагогічного колективу до інноваційної діяльності);

- *соціальний* (партнерська взаємодія учасників освітнього процесу як фактор успішності інноваційного розвитку навчального закладу; розроблення цільових програм соціального партнерства);

- *результативний* (аналіз, узагальнення та систематизація результатів інноваційного розвитку навчального закладу; популяризування позитивних результатів інноваційної діяльності у засобах масової інформації; визначення напрямів подальшого інноваційного розвитку навчального закладу) [11].

При цьому варто пам'ятати, що управління інноваційним розвитком навчального закладу потребує ретельного планування, організації, регулювання і контролю інноваційного процесу та інноваційної діяльності.

Література

1. Адаменко О. А. Концептуальні засади інноваційного розвитку підприємств / О. А. Адаменко // Економіка. – 2010. – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://dSPACE.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/21211/1/1.pdf>
2. Верховглядова Н. І. Методичний підхід до визначення інноваційного потенціалу підприємства / Н. І. Верховглядова, І. О. Каширнікова. – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2458>
3. Ілляшенко С. М. Управління інноваційним розвитком: [навч. посіб.] / С. М. Ілляшенко. – Суми: ВТД «Університетська книга»; К.: Видавничий дім «Княгиня Ольга», 2005. – 324 с.
4. Клімова Г. П. Парадигмальні концепти інноваційного розвитку вищого образования України / Г. П. Клімова // Право та інновації. – 2015. – №1 (9). – С. 11–18.

5. *Концептуальні* засади становлення інноваційного суспільства в Україні: монографія / кол. авт.: Г. П. Клімова, С. М. Іванов, Л. С. Шевченко та ін.; за ред. Ю. Є. Атаманової, Г. П. Клімової. – Х.: Право, 2015. – 452 с.
6. *Концепція* Нової української школи [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/>
7. *Краснокутська Н. В.* Інноваційний менеджмент / Н. В. Краснокутська. – К.: КНЕУ, 2003. – 504 с.
8. *Микитюк П. П.* Інноваційний менеджмент [Текст]: навч. посіб. / П. П. Микитюк. – Тернопіль: Екон. думка, 2006. – С. 149–150.
9. *Організаційно-педагогічні* засади інноваційного розвитку загальноосвітніх навчальних закладів: монографія / Г. Д. Щекатунова, В. В. Тесленко, А. Д. Цимбалару, К. В. Гораш, Д. О. Пузіков та ін. – К.: Пед. думка, 2013. – 264 с.
10. *Сиротинська Н. М.* Сутність інноваційного потенціалу промислових підприємств / Н. М. Сиротинська // Економічний простір. – 2011. – №55. – С. 255–260.
11. *Теорія* та технологія комплексного оцінювання інноваційного розвитку ЗНЗ: монографія / Л. А. Онищук, Д. О. Пузіков, К. В. Гораш, В. М. Зоц, О. В. Мушка, В. М. Лелюх, О. О. Прохоренко, В. Ю. Варава, М. В. Миньківська / за наук. ред. Д. О. Пузікова. – К., 2015. – 362 с.
12. *Федонін О. С.* Потенціал підприємства: формування та оцінка: навч. посібник / О. С. Федонін, І. М. Репіна, О. І. Олексюк. – К.: КНЕУ, 2004. – 316 с.
13. *Федулова Л. І.* Концептуальні засади управління інноваційним розвитком підприємств/ Л. І. Федулова // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2014. – №2. – С. 122–135.

Анонсації

Наталія ЧЕПУРНА
Концептуальні основи інноваційного розвитку сучасного навчального закладу

У статті розглянуто основні теоретичні концепти, на яких базується інноваційний розвиток навчального закладу, що забезпечує його поступальний рух, а також організацію функціонування школи з урахуванням прогресивних світових тенденцій, підвищення конкурентоспроможності та якості освітньої діяльності.

Ключові слова: інноваційний розвиток, концепція інноваційного розвитку, інноваційний потенціал навчального закладу.

Наталія ЧЕПУРНА
Концептуальные основы инновационного развития современного учебного заведения

В статье рассмотрены основные теоретические концепты, на которых базируется инновационное развитие учебного заведения, обеспечивающее его поступательное движение, а также организацию функционирования школы с учётом прогрессивных мировых тенденций, повышения конкурентоспособности и качества образовательной деятельности.

Ключевые слова: инновационное развитие, концепция инновационного развития, инновационный потенциал учебного заведения.

Nataliya CHERPURNА
Conceptual foundations of innovative development of a modern educational institution

The article deals with the main theoretical concepts on which the innovative development of an educational institution is based, which ensures the continuous movement of the school, as well as organization of its functioning taking into account the progressive world trends, increasing the competitiveness and quality of educational activities.

Keywords: innovative development, concept of innovative development, innovative potential of educational institution.

